

מהדורת הרה"ח ר' יהודא ארי' כ"ץ ראפאפארט ז"ל

המפתח לתלמוד בבלי

א-ת

ספר מראה מקומות שנועד לאפשר
ללומדי המשנה והתלמוד למצוא נושאים, סוגיות,
הלכות, פירושים, דרשות, פסוקי תנ"ך, אגדות חז"ל,
אמרים, פתגמים, משלים, אישי התנ"ך, התלמוד, והמשנה,
וכל ענין המופיע בתלמוד הבבלי והמשניות

דניאל קטר

רבי דניאל היה נותן בהם סימנים

מקצועם של התנאים לא חלף עם פטירתו של רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה, אלא החליף תפקיד. האמוראים נזקקו בימיהם לתנאים שעמדו לפניהם כספר חי, וציטטו עבורם מתוך דברי התנאים (חכמי המשנה) שקדמו להם. עמד להם לאלה זכרונם המופלג, ומתוך נבכיו היו מוציאים הלכות ואמרות שבהם דנו רבותיהם האמוראים. ולעיתים צריך היה האמורא לתקן את הגירסא שבפי התנא - "אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני עונה" (בבלי סוטה מט, ב). הרי לך דור של ענקי רוח, שאף על פי כן נחוץ להם מי שיצטט עבורם מאמרות הדורות שקדמו להם. בקיאות זו לא חלפה מן העולם, ובמשך השנים ידועים היו כמה מחכמי ישראל שהיו בקיאים "על הסיכה" - יכולים היו לקבוע איזו מילה בכל עמוד נקבה הסיכה שתקעה בעוביה של מסכת.

אולם חכמים אלו שתלם הקב"ה בכל דור במידה ובמשורה, ואין הם אפילו אחד בעיר או שנים במשפחה. רבים הם העומדים בפני ספרי התלמוד ונלאים למצוא את מבוקשם במסכתות הש"ס. גם אם זכור להם שאי שם ברחבי שלושים ושבע המסכתות מדובר על הנושא שאותו הם מחפשים, אין הם זוכרים היכן בדיוק ומהו הציטוט המדויק. לא עומד לידם ולרשותם אותו תנא פלאי היודע לשלוף את הציטטה הנכונה והמדויקת בכל עת שיידרש לכך. ולא פעם יקרה שאדם אינו מודע כלל לכך שנושא מסויים שבו הוא עוסק נידון בתלמוד, והוא אף לא ידע על כך.

במשך הדורות נתחברו ספרים שבאו לסייע ללומדים למצוא את מבוקשם. היו אלה הילקוטים המסודרים לפי סדר פרשיות התורה, מתוך הנחה שבסדרם של אלה היהודי הממוצע בקי. הרמב"ם, למשל, אף הוא יצא מנקודת ההנחה ש"אבדה חכמת חכמינו ובינת נבוינו נסתרה... ואין מבין עניניהם כראוי אלא מעט במספר" (הקדמת הרמב"ם ליד החזקה). באומרו "עניניהם" כלל בכך את התלמוד הבבלי, ולפתרון הבעיה חילק את חיבורו "הלכות הלכות בכל ענין וענין". הרי שלא בא לקבוע הלכה למעשה, אלא לתת בידי הלומדים מפתח לעולמו של התלמוד, שאם לא הוא לא ימצא אדם את ידיו ורגליו בתוך ים התלמוד שהלכותיו ארוגות ומסובכות זו בזו.

ועדיין נחוצה לו ללומד בקיאות בסיסית לדעת היכן ימצא כל ענין - אם בקיאות בענייניהן של פרשות השבוע, ואם בחלוקת התורה כולה לארבע עשרה מחלקות שבכל אחת מהן כמה וכמה אגפים. ושוב חזרה התורה כולה להיות נחלתם של מעטים. אך אם בעניינים חסרה לנו הבקיאות, הרי שגירסא דינקותא של סדר אלף בית לא מש מפינו ומזכרונו. על סמך זה חיברו במשך הדורות כמה וכמה ספרי מכלול ואנציקלופדיה, שבהם יוכל אדם למצוא את מבוקשו על פי סדר האלף בית. עשה זאת רבי יצחק למפרונטי ב"פחד יצחק" שלו, רבי יוסף ענגיל ב"בית האוצר" שלו, רבי חזקיה מדיני ב"שדי חמד" שלו, והחרתה והחזיקה

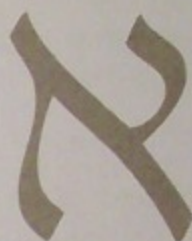
ומאמרים שהוא יודע שהם נמצאים בתלמוד. לכן כה נחוץ המפתח - האינדקס השימושי לתלמוד בבלי מאת דניאל רטר. היצור הנפלא שאתה אוחז כעת בידך. הוא מהווה תרומה חדשנית בשדה הספרות התלמודית הפותח את מבוכ התלמוד להתמצאות נוחה וקלה. חכמת התלמוד כולה עכשיו בהישג יד לסקירה ואיתור נוח. "המפתח" יהיה עזר לכל המעוניין ללמוד את התלמוד ולהשיג את חכמתה. ללמדנים מובהקים ולעושים את צעדיהם הראשונים בלימוד הספר הזה יאיר ויקל להם בדרכם להבין את חכמת התלמוד ואת דבריו הנצחיים. בדומה לכל כלי העזר בעולם, אחרי שימוש פעם אחת בספר, יתמה הקורא איך הוא הסתדר עד כה בלעדיו. הספר הזה, שמאורגן באופן יעיל ובבקיאות מובהקת בחומר, ומוצג בבהירות יוצאת דופן, ראוי לאוצר הספרים של כל יחיד, בית יהודי, בית ספר, ישיבה, ובית מדרש. אני משוכנע ש"המפתח" יהפוך בעתיד לכלי עזר בסיסי בהוראת התלמוד ובלימודו. ויהי נעם ה' עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

הרב דוב בערל ווין
 רב בית כנסת הנשיא, ירושלים
 מרצה בתלמוד בדימוס, ישיבת אור שמח
 מנהל, קרן דסטיני

הספר הבסיסי למחשבה, מנהג, וערכים יהודיים מסורתיים הוא התלמוד. שני חלקיו, התלמוד הירושלמי והתלמוד הבבלי, מהווים אוצר התורה שבעל פה מסיני וחכמת הלימוד התורני היהודי משך אלפי שנה. יתכן מאוד שהתלמוד הוא הספר הכי נלמד בעומק בכל ההסטוריה האנושית. התלמוד היה המרכיב העיקרי בתוכנית לימודי קודש בישיבות, בבתי כנסת, ובבתי מדרש משך מאות שנים. "למדנות" בחיים היהודיים משמעותה תמיד היתה למדנות תלמודית.

התלמוד נחתם במאה הששית למספרם, ופירושים, ביאורים, ויכוחים, חידושים, ומשא ומתן על תוכנו ממשיכים עד היום. אין עוד ספר דומה לו בהשפעתו ובהשראה שהוא מעורר על עם שלם ועל אמונתו. התלמוד מיוחד בכל מדד ונעלה מעל כל השוואה לכל מפעל ספרותי אחר.

יש ביכולת התלמוד לסבך את קוראו. הוא נכתב בדיאלקט ארמית, כמעט אין לו כללים ברורים לארגון, פיסוק, וסיגנון. התלמוד מניח שהלומד מכירו במלואו עוד בטרם יתחיל ללומדו. הוא ספר של דמויות קדושות תבונה עמוקה ביחס למצב האנושי ולעולם בו אנחנו חיים. הוא ספר של אהבה, של רחמים, של רוחניות מפעימה, אבל גם של גלוי לב נוקב. התלמוד חניך דור אחר דור של יהודים לעבור קשיים ותקופות מפחידים. אבל הוא לא מוסר את סודותיו וכוחותיו בקלות. הוא אינו חומר קריאה פשוט. אפילו תלמיד חכם, אם לא ניחן בזיכרון יוצא מן הכלל, יתקשה לאתר נושאים

אבא אומנא, שלום..... תענית כא:
 אבא אריכא, זיקוקי אש..... חולין קלו:
 אבא בר אבא..... ראה "אבנה דשמואל" עמוד 2
 אבא בר זבדא, חשוך בנים..... יבמות סד:
 אבא בר מניומי, משמט בשביעית..... גיטין לו:
 אבא בר מרתא, אמו..... יומא פד:
 אבא בר מרתא, חוב..... שבת קכא: יבמות קכ. גיטין לו:
 אבא בר מרתא, שעה..... יבמות קכ.
 אבא חלקיה..... תענית כג-כג:
 אבא כהן ברדלא, קנינים..... בבא מציעא י-י:
 אבא פלוני, עבד..... ברכות טז:
 אבא קיים, רב..... פסחים ד. מועד קטן כ:
אבא יוסי, מקטני חסידים..... סוטה מט:
אבא שאול
 אבא שאול בן בטנית..... ביצה גח:
 אבא שאול, גובה..... נדה כד:
 אבא שאול, מדידה..... ביצה כט:
 אבא שאול, עין אבשלום..... נדה כד:
 אבא שאול, קולית עוג..... נדה כד:
אבב חנואתא, מרחמי..... שבת לב:
אבד
 אבד ולא מצא, ספק..... נדה סא. פסחים י:
 אבדה כתובתה, מתנה לאשתו..... פאה גז:
 אבא בתרא קלב-קלג. קנ.
אבדן, מעשה..... יבמות קה:
אבוב
 אבוב לחרי, פתגמים..... יומא כ:
 אבוב מקדש..... ערכין י:
אבנה
 אבנה בר איהי, טעימה לשמש..... כתובות סא:
 אבנה דרב ירמיה, תשובה..... שבת נו:

אב

אב, אונס ומפתה..... כתובות מא-מב:
 אב, לא מזכה בנו..... סנהדרין קד:
 אב לגוי, יחוס..... יבמות סב:
 אב, מצוות לבנו..... קידושין כט. ל:
 אב, מציאת בנו..... בבא מציעא יב-יב:
 אב, נאמנות גיל בנו..... קידושין סג-סד:
 אב, נאמנות לבנו..... קידושין עד. עח:
 יבמות מז. בבא בתרא קכו:
 אב, קדימה באבידה..... בבא מציעא לג:
 אב, קדימה לירושה..... בבא בתרא קח-קט:
 אב, קידושין ושבויה..... קידושין סד. כתובות כב:
 אב, קידושין לבנו..... קידושין מה-מה:
 אב רשע, בזיון..... סנהדרין פה:
 אב, שליחות לבנו..... קידושין מה:
 אב, תכונות לבנו..... עדיות בט:
 אביו ביזה תלמידי חכמים..... בכורות ל:
אב ואם
 אב ואם, אבילות..... מועד קטן כ: כב-כב:
 אב ואם, מכה..... סנהדרין פד: פה:
 אב ואם, מקלל..... סנהדרין פה:
 אב ואם..... ראה עוד "כיבוד אב" עמוד 199
אב המון, נוטריקון..... שבת קה:
אב, חודש אבילות..... יבמות מג-מג: תענית כו: כט:
אבא
אב -
 אבא ואמא, ממתים..... ברכות מ:
 אבא, תן לנו גשם..... תענית כג:
שמות -
 אבא אבי רב ירמיה, תשובה..... שבת נו:
 אבא אומנא, מקיז דם..... תענית כא-כב:

גלות ללימוד תורה	אבות ד,יד ברכות סג
גלות מכפרת	סנהדרין לו: ברכות נו
גלות, נישואי בת כהן	פסחים מט
גלות סנהדרין	שבת טו. ראש השנה לא-לא: ע"ז ח
גלות, על מה	אבות ה,ט
גלות עשרת שבטים	יבמות טז-יז
	שבת קמז: סנהדרין צד. ערכין לג

גְּלִי

גְּלִי מסכתא, דוד	עירובין נג
גלי רוזיא	סנהדרין לא
גְּלִי או נסיב בת מינד	יבמות מה
גְּלִי הים, נפלאות	בבא בתרא עג
גליונות ספר תורה	

גליונות ספר תורה, הצלה	שבת קטו: קטז
גליונות ספר תורה, שיעור	בבא בתרא יד

גליל

גליל ויהודה, שבח	בבא בתרא קכב
גליל, עקבתא דמשיחא	סוטה ט,טו
גליל, עילגי לשון	עירובין נג
גלילאה, דרשת מרכבה	שבת פ
גלילה	

גלילה לאמצע, ספר תורה	בבא בתרא יד
גלילת ספר תורה	מגילה לב

גלימא דעל כתפאי

גלימא דעל כתפאי	בבא קמא יא. ב"ב מד: קנו
גלית ודוד	סוטה מב

גלל ברשות הרבים, נזק

גללים, טומאות	מנחות סט-סט: תע"ב כב: ב"ב כב
גלמודה, נדה	ראש השנה כו. סוטה מב

גלעד, רוצחים

גלעד, רוצחים	מכות טז-י
גם זו לטובה	

גם זו לטובה, בטחון	ברכות ס-סא
גם זו לטובה, מעשה	תענית כא. סנהדרין קח-קט
גמולו ישוב וכו', רמאי	בבא מציעא קא

גמטריא

גמטריא, אברהם	נדרים לב
גמטריא, יין	עירובין סה. סנהדרין לח
גמטריא, נזיר "יהיה"	נזיר ה
גמטריא, שממון יהודה	שבת קמה: יומא נד
גמטריאות, פרפראות	אבות ג,יח

גמי

גמי, ביכורים	ביכורים גא
גמי, רפואה	זבחים יט
גמיאה, דקדוק	שבת עז

גלגל העין, חטא	סנהדרין קח
גלגל חוזר, קדימת חטאת	זבחים צ
גלגל חוזר, שיעבוד	כתובות צה
גלגל חמה ומזלות	עירובין נו
גלגל מים, שבת	עירובין קד-קד:
גלגל עניות חוזר	שבת קנא
גלגל, שחיטה	חולין טז

גלה סודך לאחד מאלף

גלה סודך לאחד מאלף	יבמות סג. סנהדרין ק
גלודה, טריפה	חולין נה-נו
גלוי	ראה "גילוי" [נחש] עמוד 80

גלויי זוזא

גלויי זוזא	בבא בתרא נא-נא:
גלות	

אגדה -

גלות, חרטת ה'	סוכה נב: ברכות ג
גלות ישראל, שכינה	יומא נו-נו: מגילה כט
גלות, להוסיף גרים	פסחים פז:
גלות, סיבות	פסחים קיח

גלות, צער ה'	אבות ה,ט שבת לג
גלות, קיום באומות	ברכות ג. בבא בתרא עד
גלות, רחמי ה'	יומא סט
גלות, רמז מלאך ליעקב	פסחים פז: חגי' ה: ברכ' ט: מגיל' יא

בבל -

גלות בבל, עדיפות	מנחות קי
גלות, חרש ומסגר	גיטין פח. סנהדרין לח
גלות יהויכין וצדיקהו	גיטין פח. סנהדרין לח
גלות יכניה	סנהדרין לח

רוצח -

גלות, אופני מיתה	בבא קמא כו: מכות ח
גלות, אופני פטור	בבא קמא כו: לב-לג. מכות ז-ח:
גלות, גוי וגר תושב	מכות ט
גלות, גולה שרצח	מכות יב
גלות, ונשל הברזל	מכות ז:

גלות, חזרה לשררתו	מכות יג
גלות, לפונדק אחד	מכות י
גלות, מזיד	מכות י:
גלות, ממית בכחו	סנהדרין עז-עח. מכות ח

גלות, עיור	נדרים פז-פח. מכות ט: בבא קמא פז-פז:
גלות, קירב מיתתו	יבמות קכ-קכא
גלות, שונא	מכות ו: ט:
גלות	ראה עוד "מקלט" עמוד 280

שונות -

גלות לא הלך, מעלה	מגילה יב